

7e JAARGANG
NUMMER 9
OKTOBER 1971

DAAD EN GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

BLIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP, AAN DE GEDACHTE.

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit **VRIJWILLIGE** bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

K A N D E H U I D I G E V A K B E W E G I N G N O G E E N V U I S T M A K E N ?

DEZER DAGEN is bij de uitgeverij Suhrkamp in Frankfurt/Main een zeer gedocumenteerde studie verschenen over de vakbeweging in West-Duitsland. De schrijver ervan is de jonge Westduitse socioloog Eberhard Schmidt 1). Vijf jaar lang - van 1966 tot midden 1970 - heeft hij bij een van de allergrootste Duitse vakbonden zijn brood verdiend. Hij was voorlichtingsfunctionaris bij de afdeling perszaken van de Industriegewerkschaft Metall. Hij heeft die betrekking opgezegd, omdat hij zich met de praktijk van de vakbeweging niet langer kon verenigen. Gedurende de tijd dat hij een deel van haar apparaat vormde nam zijn kritiek voortdurend toe. De septemberstakingen van 1969, spontaan, tegen de wil van de vakbeweging uitgebroken en door haar zo krachtig als zij maar kon bestreden, vormden voor hem de druppel die de emmer deed overlopen. Hij definieert ze ergens in zijn boek als "de praktische kritiek van de loontrekkers op de vakbondsleidingen".

Afgaande op een dergelijke, even sobere als treffende definitie, is men geneigd om Eberhard Schmidt voor een realist te houden met een scherp oog voor de nuchtere feiten. Dat is hij niet. Zeker, hij laat in zijn boek de feiten grotendeels hun eigen taal spreken. Dat is de verdienste ervan. Maar niet voor niets heeft Schmidt aan zijn uiteenzettingen de titel meegegeven van "Ordnungsfaktor oder Gegenmacht". Wat hij daarmee uit wil drukken is dit, dat de vakbeweging een steunpilaar van de bestaande orde is, doch dat zij haar koers zodanig moet wijzigen, dat zij een macht wordt, die de bestaande orde t e g e n s p e l kan leveren. Wat Schmidt betoogt is eigenlijk precies hetzelfde als wat in Nederland betoogd wordt door hen die verkondigen dat "de vakbeweging weer een vuist moet maken" of dat "zij zich radicaler moet opstellen". Op de simpele en voor de hand liggende vraag w a a r m e e de vakbeweging dan een vuist kan maken, en ó f e n h o e zij zich zou kunnen radicaliseren, blijven zij die deze kreten aanheffen het antwoord schuldig. Ook Eberhard Schmidt gaat er niet op in. Hij doet dat met op-

1) Eberhard Schmidt, "Ordnungsfaktor oder Gegenmacht; die politische Rolle der Gewerkschaften", Edition Suhrkamp, Frankfurt/Main 1971, 340 bladz., prijs f 11,85.

zet niet. Zijn boek - zegt zijn uitgever Suhrkamp - is een "voorstudie voor een (latere) theorie van de vakbeweging...". Schmidt zelf verklaart iets dergelijks. Hij voegt er aan toe, dat de naderhand nog te ontwikkelen vakbewegingstheorie.... "niet gericht is op verdere integratie van de vakbeweging in 't (bestaande) systeem". Dat kan slechts betekenen, dat naar de mening van Schmidt de toekomstige theorie de basis zal vormen voor een totaal andere gedragslijn, voor een totaal anders gerichte praktijk van de vakbeweging.

Onze opvatting omtrent de betekenis ener theorie is een totaal andere. Wij verstaan onder een theorie van de vakbeweging niet een stel voorschriften, waarnaar de vakbeweging zich zou hebben te richten, of een aantal regels, die zij bij haar (tegen)spel in acht zou hebben te nemen. Wij verstaan onder een theorie de algemene samenvatting der bijzondere verschijnselen, die tesamen de praktijk vormen. Theoretiseren wil niets anders zeggen dan van het bijzondere naar het algemene gaan, uit het bijzondere de regel afleiden. Hier heeft het woord regel een andere betekenis dan die van voorschrift of gebod. De regel die uit de menigvuldigheid van zeer uiteenlopende verschijnselen wordt afgeleid zegt niet wat er gebeuren moet, doch wat er doorgaans gebeuren zal! De algemene regel, welke een theorie over de vakbeweging blootlegt vertelt ons niet hoe de vakbeweging zich dient te gedragen, zij vertelt ons wat het wezenlijke is, dat wil zeggen het algemene karakter van de vakbeweging is en hoe zij zich dienovereenkomstig gedraagt!

Het is met een theorie omtrent een maatschappelijk verschijnsel, zoals de vakbeweging er een is, net eender gesteld als met een theorie omtrent het een of ander natuurverschijnsel. Nemen wij als voorbeeld de theorie van de zwaartekracht. Newton, die haar in 1666 opstelde, verklaarde ermee hoe of het komt, dat de appels vallen. Maar gelooft Eberhard Schmidt in alle ernst dat de appels vallen omdat er een wet van de zwaartekracht bestaat? Het is natuurlijk precies omgekeerd: Newton kon zijn theorie opstellen omdat de appels vallen. Het is niet zo, dat een bepaalde theorie de basis vormt van een bepaalde praktijk en een andere theorie de basis voor een andere praktijk, maar het is zó, dat de praktijk de basis vormt van een wetenschappelijke theorie. Schmidt wil met een niet op verdere integratie gerichte "theorie" aan de integratie van de vakbeweging in het kapitalistische systeem een halt toeroepen. Hij wil met behulp ener "theorie" de praktijk veranderen. Zou hij werkelijk denken, dat de appels wat anders deden dan vallen eer Newton zich met hen had bezig gehouden?

Inmiddels is een "theorie" van het soort als door Schmidt bedoeld wordt, veel minder een zaak van de toekomst dan hij denkt. Een dergelijke "theorie", dat wil zeggen een "leidraad, die de vakbeweging zou kunnen gebruiken om tegenspel te leveren", werd in het begin van de jaren '50 al ontwikkeld door zijn landgenoot Hermann Grote in diens boek "De staking" 2). Het ontwikkelen van een reeks geboden voor juist vakbewegingsgedrag was Grote's bedoeling toen hij zich tot het schrijven zette. Hij constateert in een "Opmerking vooraf", dat de verloren gegane staking van de landarbeiders in Nedersaksen in de zomer van 1951 met een nederlaag eindigde, doordat de door hem geformuleerde "gedragsregels" niet werden toegepast. Het boek van Grote - door Schmidt nergens aangehaald - heeft voor zover wij weten maar bitter weinig aandacht getrokken. Wij hebben het (met één enkele uitzondering) nooit geciteerd gezien. De pers van de Westduitse vakbeweging heeft er bij de verschijning een korte, niet onwelwillende, bespreking aan gewijd en heeft het vervolgens volledig in de vergetelheid doen verzinken. Van een toe-

2) Hermann Grote, "Der Streik; Taktik und Strategie", Bund-Verlag, Köln, 1952, 220 bladzijden.

passing der door Grote opgestelde gedragsregels is nooit sprake geweest. Wat kan Eberhard Schmidt aanleiding geven tot de verwachting, dat zij opeens wél zouden worden toegepast, indien zij thans, via hem of via een ander, als een Phoenix uit de as zouden herrijzen?

Het antwoord op deze vraag luidt: de septemberstakingen van '69. Naar zijn mening kán deze praktische kritiek van de arbeiders op de vakbeweging omslaan in een wijziging van de vakbewegingspolitiek, al geeft hij toe, dat er daarvoor nog heel wat moet gebeuren. Een bewijs voor die stelling levert hij niet. Hij ziet over het hoofd, dat er in andere landen dan West-Duitsland op nog veel en veel grotere schaal sprake van "wilde" stakingen is geweest zonder dat daardoor de praktijk van de vakbeweging wezenlijk veranderde. Hij stelt een prognose op omtrent de toekomst van de Westduitse vakbeweging zonder met die buitenlandse ervaring ook meer enigszins rekening te houden. Men zou daartegen het bezwaar kunnen inbrengen, dat zijn conclusie, doordat hij uitsluitend naar Duitsland kijkt, een te smalle basis heeft. Maar dat doen wij niet. Wij hebben namelijk tegen Eberhard Schmidt een nog veel ernstiger bezwaar. Niet dat zijn kijk op de toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden van de Duitse vakbeweging een te smalle basis heeft, verwijten wij hem, maar dat deze i e d e r e basis mist. Want Schmidt geeft wel een overstelpende hoeveelheid feiten, maar met een analyse van die feiten houdt hij zich niet bezig. Hij tracht niet uit die feiten het bijzondere te schiften om het algemene, het wezenlijke van de vakbeweging aan het licht te brengen. Wie echter, zoals hij, verklaart, dat de vakbeweging haar "verkeerde koers" moet corrigeren en tegenover de kapitalistische orde een "tegenmacht" moet vormen, die gaat er stilzwijgend en bij voorbaat van uit dat het wezen van de vakbeweging zich tegen een dergelijke koersverandering niet verzet. Wie daaraan, op grond van de hem uit Engeland, de Verenigde Staten, Frankrijk, België of Nederland bekende feiten ernstig twijfelt, die speelt hij met zijn Duitse feiten evenzovele bewijzen in handen, dat hun twijfel maar al te zeer gerechtvaardigd is. Maar Schmidt bekreunt zich daarover niet. Hij verzamelt geen feiten om er 't wezen van de vakbeweging uit te distilleren, hij stapelt ze op om te demonstreren, dat het beleid van de vakbeweging broodnodig moet worden omgebogen. Aan de vraag of dat ook kán gaat hij voorbij, omdat hij omtrent het wezen van de vakbeweging bij voorbaat al een bepaalde opvatting in zijn achterhoofd heeft. Ziedaar waarom wij hem geen realist noemen. Dat de opvatting in zijn achterhoofd geheel los staat van de werkelijke feiten stempelt hem tot een idealist.

In de aanvang van zijn boek lijkt het er even op of Schmidt bereid is 't werkelijke probleem onbevooroordeeld en onbevangen te benaderen. Hij schrijft, dat de vakbeweging, indien zij de bondgenote van de staat blijft, een conflict met haar eigen leden riskeert en dat zij, als zij mikt op een behartiging van de arbeidersbelangen, in conflict zal geraken met staat en ondernemerdome. Waarom het gaat, zegt hij, is de vraag of de vakbeweging een steunpilaar van de bestaande orde zal blijven, dan wel of gebeurtenissen als de septemberstakingen er toe zullen leiden dat grote groepen van haar leden en van haar functionarissen het spelen van een dergelijke rol verhinderen. Om, zo laat hij daarop volgen, de mogelijkheden en kansen van een dergelijke druk van onder op te kunnen beoordelen, moet eerst opgehelderd worden hoe de vakbeweging in haar huidige positie is geraakt.

Schmidt heeft daarmee volkomen gelijk, zoals hij ook gelijk heeft met zijn opmerking, dat zowel het conflict met de eigen leden als de andere mogelijkheid, het conflict met de ondernemersstaat, een gevaarlijke bedreiging vormt voor vakbeweging als zodanig en dat zij, voor wie de organisatie een doel op zichzelf werd derhalve tussen beide klippen door proberen te laveren. Inderdaad, het antwoord op de vraag hoe de vakbeweging zich tot trouwe bondgenoot van het kapitaal ont-

wikkelen kón is bepalend voor het antwoord op de vraag of die ontwikkeling op de een of andere manier onkeerbaar is. Werd zij het door het verraad van corrupte-, of door de fouten van onbekwame leiders? Of werd zij het doordat zij haars ondanks gehoorzamen moest aan onverbidde maatschappelijke ontwikkelingswetten, waaraan zij sedert het moment van haar geboorte onderworpen was? Het is niet moeilijk om in te zien, dat zich in het ene geval heel andere perspectieven voordoen dan in het andere.

Eberhard Schmidt heeft het in zijn boek voortdurend over de fouten, misslagen en foutieve oordeelvellingen van de Duitse vakbondsleiders. Dat geeft een indicatie hoe hij de dingen ziet. Maar aan een werkelijk onderzoek naar de ontwikkeling van de vakbeweging komt hij niet toe. Hij formuleert het probleem, maar hij lost het niet op. Hij is eenvoudig niet in staat het op te lossen als gevolg van zijn idealisme.

Dat idealisme maakt niet alleen, dat hij de verhouding tussen de mensen en de hen omringende wereld op zijn kop zet - zodat hij bijvoorbeeld de vakbondspraktijk uit de politiek van de leiders afleidt, inplaats van de politiek van de leiders uit de vakbondspraktijk - maar dat idealisme brengt ook mee, dat hij kritiekloos de traditionele vakbewegingsmythe aanvaardt, zonder die mythe aan de functie der vakbeweging in de kapitalistische warenproductie te toetsen.

Eberhard Schmidt ergert zich eraan - net als de "kritische vakbeweging" in Nederland - dat het enige gebod, dat de vakbeweging tot nu toe in ernst schijnt te hebben opgevolgd, het aloude gebod is van "Hebt uw (klasse)vijanden lief". Hij protesteert, dat de vakbeweging, wanneer de ondernemers de helft van haar leden onder het juk hebben weten te krijgen hun vervolgens ook nog de andere helft ter knechting aanbiedt. Het komt niet in Schmidt's hoofd op om zich af te vragen of er voor zijn ergernis wel enige grond is, dat wil zeggen: zich af te vragen of inderdaad het ondernemerdom wel de vijand is van de vakbeweging. Schmidt heeft 't probleem al bij voorbaat "opgelost" nog voor hij ook maar aan een algemene theorie omtrent haar wezen toe is. Het valt te betwijfelen of hij de uitspraak kent van de heer Poncelet, de directeur-administrateur van het ondernemersverbond in de Belgische metaalindustrie, die een aantal jaren geleden verklaarde, dat de ondernemers en de vakbonden een gemeenschappelijk doel hebben, namelijk de handhaving van de sociale vrede 3) of de uitspraak van de heer Cappuyns, die eens, als voorzitter van het Vlaams Economisch Verbond, verklaarde, dat het ondernemerdom graag te maken wil hebben met sterke en gedisciplineerde vakbonden 4). Vast staat, dat Schmidt wél de uitspraak kent van de Duitse districtsbestuurder Scholz van de I.G. Metall, die tijdens de septemberstakingen verkondigde, dat het óntoelaatbaar was, dat ongecontroleerde groepen de economische en politieke vorm van de staat aan het wankelen brachten. Maar hij weet met dergelijke uitspraken totaal niets te beginnen.

Wie op grond van het voorafgaande zou menen, dat wij het boek van Eberhard Schmidt geen goed woord waardig keuren, vergist zich grondig. Het tegenovergestelde is het geval. Wij aarzelen niet om aan iedereen die Duits kan lezen en van de praktijken der Duitse vakbeweging beter op de hoogte wil zijn dit werk warm aan te bevelen. Wij vinden het eenvoudig voortreffelijk. Maar dan uitsluitend als een verzameling van Duits feitenmateriaal. Als zodanig voorziet het in een lang gevoelde behoefte. Over de praktijk van de vakbeweging (en van de arbeiders in onderscheid daarmee) in Engeland, in de Verenigde Staten, in Frankrijk, in Italië, in België, in Nederland en ook in Zweden, is sedert een kleine kwarteeuw een

3) Poncelet, geciteerd uit het dagblad "Libre Belgique" van 22 april 1966.

4) Cappuyns, geciteerd uit "La Gauche" van 6 januari 1965.

vloed van boeken en geschriften verschenen. Het aantal Duitse schrijvers en publicaties over het onderwerp is naar verhouding klein.

Het is bijvoorbeeld gemakkelijker om na te gaan wat de Britse Mijnwerkersbond en de Britse Transportarbeidersbond deden tijdens de na-oorlogse stakingen van kompels of dokwerkers in Groot-Brittannië, of wat de Franse C.G.T. deed tijdens mijnstakingen in Lens, Decazeville en Lotharingen, dan na te gaan hoe precies de Industrie Gewerkschaft Metall handelde bij de stakingen in Beieren en in Hessen in 1950 of bij de staking in Sleeswijk-Holstein in 1956. Weliswaar heeft Hermann Grote destijds in zijn reeds genoemd boek een aantal bladzijden aan de staking in de Hessische metaalindustrie gewijd, maar Grote bekijkt de feiten vrijwel uitsluitend door de speciale bril van de vakbewegingsbureaucratie. Dat doet Schmidt, die met de vakbonds-bureaucratie gebroken heeft, bepaald niet. Daar komt bij, dat hij zijn studie achttien jaar na de verschijning van het werk van Grote heeft geschreven. Hij had derhalve veel meer feiten tot zijn beschikking. Hij stelt ze zijn lezers kwistig ter beschikking.

Het boek van Eberhard Schmidt bevat - om daar maar mee te beginnen - in nog geen vijftig bladzijden (81 t/m 104) een boeiend en meeslepend overzicht van de septemberstakingen van 1969. Hij stelde het samen aan de hand van alle van betekenis zijnde lokale kranten en - maar dat zegt hij niet - ongetwijfeld ook op grond van eigen waarnemingen binnen het apparaat. Uit zijn relaas verneemt men waar de stakingen ontstonden, hoe zij ontstonden, met welke snelheid zij zich, als een olievlek, uitbreidden over het gehele territoir van de Bondsrepubliek, wat de ondernemers deden, wat de vakbonden en wat de arbeiders.

Schmidt vertelt, dat zowel de ondernemers als de vakbeweging in de hitte van de achttien dagen durende septemberstrijd beide maar één streven kenden, namelijk de acties van de arbeiders zo spoedig mogelijk om zeep te brengen. Hij beschrijft nauwkeurig hoe de vakbeweging de uitbreiding der "wilde" stakingen - tevergeefs - poogde te verhinderen. Hij schildert de trucs waarmee de bonden de arbeiders tot werkhervatting zochten te bewegen, hij laat zien welke strijdmiddelen de arbeiders hebben toegepast en men leest bij hem hoe in de loop van de stakingsdagen de verbittering van de arbeiders jegens de vakbeweging voortdurend groeide. Heel, heel duidelijk wordt uit dat overzicht van Schmidt, welk een kloof de arbeiders van de vakbeweging scheidt, ook dan wanneer zij zich die kloof niet duidelijk bewust zijn.

Natuurlijk heeft Schmidt - als idealist - het met dat bewustzijn, of liever met het ontbreken ervan in sommige gevallen, moeilijk. Naar zijn opvatting "behoorde" het er vanzelfsprekend wél te wezen. De verklaring van zijn afwezigheid zoekt hij in een afkeer van de politiek onder de Duitse arbeidersklasse, zonder er ook maar enigszins oog voor te hebben, dat juist de arbeiders die zich het duidelijkste afkeren van de politiek, zich ook het duidelijkste naar hun eigen klassebelangen keren op het moment dat zij in actie komen. Dat het echter inderdaad zo ligt, wordt ondubbelzinnig bewezen door zijn eigen opmerking, dat politieke groepen een krachtige motor vormen voor de heractivering van de vakbeweging. Volgens Schmidt moet het die kant opgaan, maar hij vermeldt zelf, dat de Duitse arbeiders gedurende de septemberstakingen van een tegenovergestelde opvatting blijk gaven: zij wezen de inmenging van politieke groepen van buiten het bedrijf, zegt hij, op zeer besliste wijze af. Van het waarom schijnt hij geen flauw vermoeden te hebben en hij - die van de verbinding van offensieve vakbondsactie met politieke organisatie en politiek bewustzijn droomt - trekt er evenmin enige konsekventie uit.

Voor de kunst van Schmidt in kort bestek 'n grote menigte feiten te verwerken kan men alleen maar bewondering hebben. Hij citeert een reeks van karakteristieke woede-uitbarstingen, die ooggetuigen of verslaggevers uit de mond van de

septemberstakers hebben opgetekend, woede-uitbarstingen jegens de vakbeweging wel te verstaan. Hij beschrijft hoe vakbondsbestuurders door stakende arbeiders werden uitgefloten, hij vertelt ook, dat de vakbeweging de werkhervatting poogde af te dwingen door op de negende dag van de staking bekend te maken, dat wie er daarna nog zou doorstaken geacht zou worden niet langer verzekerd te zijn tegen ziekte en ongevallen.

Na het overzicht van 25 pagina's volgen nog vele andere bladzijden over de septemberstakingen waarin Schmidt alweer op ruime schaal de feiten laat spreken. Hij laat zien dat het zonder meer een sprookje is, dat de kommunisten de beweging zouden hebben uitgelokt of er een rol in zouden hebben gespeeld. Hij toont aan, dat van enige invloed van andere groepen of organisaties al evenmin sprake is geweest. Hij drukt betreffende de septemberstakingen bovendien vele dokumenten af.

Men mene echter niet, dat de betekenis van zijn boek uitsluitend in het feitenmateriaal betreffende de septemberstakingen ligt. In het eerste hoofdstuk wordt de ontwikkeling van de Duitse vakbeweging geschetst vanaf het tijdstip van de ineensstorting van het nazi-regiem tot aan de zogenaamde "Konzertierte Aktion", een innige vorm van samenwerking met het kapitaal en de kapitalistische staat, die ver buiten Duitsland de bewondering van de ondernemers heeft gewekt. Eberhard Schmidt beschrijft hoe er kort na de val van het Derde Rijk al enkele "wilde" stakingen waren, waarbij de arbeiders meer uit het vuur sleepten dan tevoren de bonden hadden gedaan. Hij vertelt hoe de bonden zich in 1947 aan het hoofd van 'n staking stelden alleen maar met de bedoeling om die onder controle te krijgen en hoe zij voor dat optreden de lof oogstten van de Amerikaanse militaire gouverneur Julius Clay. Hij verhaalt hoe de vakbeweging in 1948, ondanks druk van beneden af, hardnekkig weigerde een algemene staking te proclameren tegen de toenemende stijging van de prijzen. Hij beschrijft hoe de zich geheel en al in het kapitalisme inkapselende vakbeweging er bij voortdurend op uit is de onder de arbeiders opvlammende onrust de kop in te drukken. Hij verhaalt hoe dat af en toe opnieuw gebeurde door zich schijnbaar aan de spits van stakingsacties te stellen, die dan snel gelijkwideerd of gekanaliseerd werden.

De door Schmidt verstrekte gegevens omtrent de integratie van de Westduitse vakbeweging in de bestaande maatschappelijke orde zijn zo overvloedig, dat wij er op geen stukken na aan kunnen denken ze in 'n overzicht aan te duiden of te noemen. Over de pressie van de vakbeweging op de SPD spreekt hij, hij brengt cijfers over de in Duitsland voortdurend toenemende uitbuitingsgraad, over de reusachtige winsten, die de Duitse kapitalisten boekten doordat de vakbeweging de arbeiders in toom hield en aan collectieve contracten bond. En uiteraard vindt men bij Schmidt ook vele, voor de vakbeweging bepaald niet vleiende gegevens over haar optreden bij de metaalstakingen, in Beieren, in Hessen, in Sleeswijk-Holstein of in Baden-Württemberg. Hij geeft ook enkele krasse staaltjes van de rondweg ongehooflijke wijze waarop de bestuurders de duidelijk zich manifesterende wil van de leden aan hun laars lappen.

Om hier tenslotte van de vele door Schmidt genoemde zaken nog een enkel onderdeel naar voren te halen: men kan uit zijn werk eveneens leren hoe de medezeggenschap van de Westduitse arbeiders, die hier te lande wel eens als zéér ver gaand wordt beschreven, net als overal elders in het kapitalisme gewoon een wasen neus is, ja nog veel minder voorstelt dan in enkele andere landen, nadat zij door de vakbeweging grondiger dan waar ook werd gesaboteerd.

Het algehele beeld dat uit Schmidt's boek van de Westduitse vakbeweging oprijst, is dat van een organisatie, wier belangen inniger met die van het kapitalisme vervlecht zijn dan in menig andere kapitalistische staat, waar de concentratie van het kapitaal nog minder ver is voortgeschreden, het arbeidstempo nog

geringer is. Uitgerekend van zulk een organisatie - die al dan niet met de hulp van de staat en zijn machtsmiddelen - de arbeidersklasse voortdurend diep onder de duim gehouden heeft, wil Schmidt een "tegenmacht" vormen, die krachtig tegenspel kan bieden in het belang van de werkers. Tegenspel ja, maar, zo zegt hij nadrukkelijk erbij op blz. 199, tegenspel binnen het raam van de bestaande orde. In hoeverre dat dan wat anders zou zijn dan een integratie in de burgerlijke maatschappij op een ietwat geraffineerder wijze, blijft volstrekt in de nevelen gehuld. Welk arbeidersbelang daarmee dan gediend zou zijn wordt evenmin uiteengezet. Dat is ook niet zo verwonderlijk, omdat er in onze tijd geen enkel arbeidersbelang bestaat of het komt met de burgerlijke samenleving in botsing. De opvatting, beter wellicht: de idealistische utopie van Schmidt, dat de vakbeweging zich binnen de kapitalistische verhoudingen op andere wijze op zou kunnen stellen, gaat niet alleen mank aan een gebrek aan begrip voor het wezen van de vakbeweging, doch lijdt ook nog aan een ander manko. Zij ziet over het hoofd, dat de arbeiders zodra zij in het moderne en volgroeide kapitalisme in actie komen zich automatisch en terstond, of zij dat nu willen en weten dan wel niet willen en er geen flauw vermoeden van hebben, buiten de heersende orde plaatsen. Voor die strijd is een organisatie, die zich op kapitalistische bodem plaatst, of zij nu "tegenspel" kan leveren of niet, volkomen ongeschikt. De arbeiders zullen bij hun onvermijdelijke strijd om die reden hun eigen organisatievormen moeten ontwikkelen. Van de vakbeweging, in welke vorm dan ook en met welke "doctrine" ook toegerust, valt niets voor hen te verwachten of te hopen. Schmidt ziet dat niet. Maar wie ogen heeft om te zien kan het niet alleen uit de maatschappelijke werkelijkheid aflezen, maar zelfs, zonder dat Schmidt het zo bedoeld heeft, uit zijn interessante boek.

=====

DE P.S.P. EN "PROLETARISCH LINKS"

(E e n n e c r o l o g i e)

EEN NECROLOGIE is - zoals de lezer vermoedelijk wel weet - 'n artikel of artikeltje, waarmee een overledene wordt herdacht. Hoewel het vaak genoeg voorkomt dat het bewuste stuk of stukje nog bij het leven van de te herdenken persoon geschreven wordt, ziet men het natuurlijk altijd pas ná diens dood gepubliceerd. Op deze voor de hand liggende regel bestaat een uitzondering. Dat is het boek waarin 'n vroegere redacteur van "De Volkskrant" een schets heeft gegeven van de diverse politieke groeperingen in het Nederlandse parlement.

Hij noemde zijn geschrift: "Een necrologie van het Nederlandse partijwezen". Hij wilde daarmee tot uitdrukking brengen, dat de Nederlandse partijen op sterven na dood zijn, ook al zou het best eens kunnen wezen, dat hun strevensuur nog enige of zelfs geruime tijd op zich zal laten wachten.

Het is in navolging van het door hem gegeven voorbeeld, dat wij deze korte beschouwing over de situatie in één bepaalde partij als "een necrologie" bestempelen. De reden daarvan is, dat wij het in één opzicht eens zijn met de bewuste journalist, die luistert naar de naam van Henry Faas en die jarenlang bekend was onder het pseudoniem van "Wandelganger". Hij zegt namelijk in zijn boek:

"De partijen zijn aan hun afscheid toe. De dooie mussen schreeuwen het van de daken... Niet alleen de christelijke partijen behoren hun tijd te

hebben gehad, ook de socialistische en de liberale. Al die partijen zijn gemaakt voor totaal andere kwesties en totaal andere perioden."

Het zijn vooral de laatste woorden van dit korte citaat die wij onderschrijven. Het partijwezen is een produkt van de opkomende burgerlijke maatschappij, dat niet meer past bij de verhoudingen, zoals die zich in de loop van deze eeuw ontwikkeld hebben nadat die burgerlijke maatschappij tot volle wasdom kwam. De reële belangentegenstellingen tussen diverse, in verschillende fasen van het proces der kapitalistische produktie en circulatie werkzame groepen van ondernemers zijn op de achtergrond getreden of geheel verdwenen. De scheidslijnen tussen de burgerlijke partijen - die aan deze tegenstellingen hun ontstaan dankten - zijn daarmee vervaagd. De strijd voor het algemeen kiesrecht en voor een sociale wetgeving is gestreden. De emancipatie van de arbeidersklasse tot 'n p o l i t i e k v o l w a a r d i g l i d d e r b u r g e r l i j k e s a m e n l e v i n g i s v o l t o o i d. De zogenaamde "arbeiderspartijen" - dat wil zeggen partijen vóór de arbeiders - hebben zich parallel daarmee ontwikkeld tot de loyale burgerlijk-parlementaire oppositie, wier voornaamste grief ten opzichte der regeringspartijen daarin bestaat, dat niet zij zelf, doch haar politieke concurrenten zich aan 't roer van de kapitalistische staat bevinden en die - wanneer zij onder bepaalde omstandigheden tot regeren worden geroepen - een beleid voeren, dat zich nauwelijks van dat der andere partijen onderscheidt. Het resultaat van heel die tientallen van jaren in beslag nemende evolutie is dat, wat men met de term "politieke onduidelijkheid" pleegt aan te duiden.

Niet verdwenen is de fundamentele sociale tegenstelling tussen kapitaal en arbeid. Integendeel! Deze is juist duidelijker geworden nadat de oorzaken voor de politieke grieven der arbeiders of der zogenaamde vertegenwoordigers der arbeiders eenmaal uit de weg waren geruimd. Waar zich sociale conflicten voordoen, blijken de arbeiders niet voor hun burgerlijke rechten in actie te komen. Hun acties zijn niet gericht tegen de uitwassen der kapitalistische orde, doch tegen de grondslagen ervan, ook al zijn zij zich daarvan meestal totaal niet bewust. Wat voorheen, toen de zogenaamde arbeiderspartijen voor hun burgerlijk-politieke rechten kampten, verborgen bleef - namelijk, dat zij wel een klasse in de burgerlijke maatschappij vormen, doch geenszins tot de officiële burgerlijke maatschappij behoren - treedt nu openlijk aan het licht. Iedere strijd voor hun klassebelangen brengt hen onmiddellijk in botsing met heel de officiële samenleving en met de kapitalistische staat. In die strijd kunnen zij zich niet meer bedienen en bedienen zij zich ook niet meer van organisatievormen, die voor de politieke worsteling geschapen werden en op de burgerlijke verhoudingen zijn geënt. De politici behartigen hun belangen niet meer en kunnen hun belangen ook niet meer behartigen. Wij zijn het tijdperk binnengetreden, waarin de arbeiders zelf hun eigen boontjes doppen en hun eigen kastanjes uit het vuur halen.

In dit tijdperk, waarvan - zoals bij alle historische tijdperken - het begin niet nauwkeurig kan worden aangegeven, maar dat zeker al vóór de tweede wereldoorlog was aangebroken, is met name de positie van de kleine zogenaamde "socialistische" partijen bijzonder hachelijk geworden. Enerzijds is hun ontstaan een welhaast onvermijdelijk gevolg van 't ontwikkelingsproces dat wij zojuist in grove omtrekken beschreven hebben. Anderzijds wordt hun bestaan door datzelfde ontwikkelingsproces voortdurend ondermijnd.

Naarmate de grote "arbeiderspartijen" meer en meer gedwongen worden uit het werkmanspak te stappen waarin zij aanvankelijk op het historisch toneel verschenen, naarmate die partijen "ontluisterd" raken en hun e i g e n l i j k e w e z e n - dat wil zeggen hun burgerlijk hervormingskarakter - duidelijker zichtbaar wordt, in die mate neemt in hun gelederen het aantal dergenen toe die zich daar-

in niet meer thuisvoelen. Zij beschuldigen die partijen ervan "het socialistisch ideaal" te hebben prijsgegeven. Zij beseffen niet, dat wat zij met dit "socialistisch ideaal" bedoelen, niet meer was dan een, bij een bepaalde "rol" behorende maskerade, die - onontkoombaar in een bepaald tijdvak - iedere reële betekenis verloren heeft wanneer de bewuste rol in het sociale drama is uitgespeeld. Dat in het volgende bedrijf de arbeiders zélf voor de coulissen komen, niet om voor "socialistische idealen" maar om voor de materiële belangen hunner klasse te vechten, belet hun niet, ook in dat nieuwe bedrijf nog in de oude kostuums en met het vroegere maskertje op de planken te verschijnen. Zij trippelen daar niet slechts de wérkelijke acteurs in de weg, maar zij dragen bovendien nog het risico ieder werkelijk kritisch moment volledig onder de voet te worden gelopen.

De toeschouwer die de handeling niet uit het oog verliest leert uit het aan de gang zijnde bedrijf de werkelijke betekenis van 't stuk verstaan. Zij is geen andere dan deze, dat de bevrijding der arbeiders slechts het werk van de arbeiders zélf kan zijn, dat het socialisme geen "idee" is, dat als motor van de vooruitgang fungeert, doch de uitkomst van de proletarische strijd en dat een nieuwe en andere maatschappij niet door de een of andere partij, doch uitsluitend door de zelf handelende massa's tot stand kan worden gebracht. Hoe scherper dat tot zijn bewustzijn doordringt, des te scherper ervaart hij de kleine partijtjes, die "trouw" willen blijven aan "het socialisme" als een anachronisme.

Aan dit anachronisme zijn in het verleden al heel wat kleine partijen of splinterpartijen van het soort dat wij bedoelen te gronde gegaan. Dit anachronisme, daarin tot uiting komend, dat hun organisatievorm - de partij - op de structuur van de burgerlijke samenleving stoelt en dat de taak die zij zich stellen een onmogelijke is, omdat alleen door de klassenstrijd - die totaal ándere organisatievormen eist - de kapitalistische orde omvergeworpen wordt, schrijft de bewuste partijen ten dode op. Mét hun geboorte hebben zij een ongeneeslijke kwaal meegekregen, die hen des te vlugger naar het graf sleept, naarmate hun "socialisme" eerlijker gemeend is. Op die wijze bezweken hier te lande al voor de tweede wereldoorlog de O.S.P., de R.S.P., de R.S.A.P. en de Socialistenbond, die zich op een gegeven moment weer uit die R.S.A.P. had afgescheiden. Formeel is het natuurlijk zo, dat er destijds géén rouwkaarten werden rondgestuurd en dat integendeel de O.S.P. en de R.S.P. de wereld kond deden van hun gezamenlijk huwelijk. Inderdaad ontstond op die wijze de R.S.A.P., die niet vóór, maar pas tijdens de oorlog voor wat anders plaats maakte. Maar wie te zeer op de formele feiten let die ziet gemakkelijk de wezenlijke betekenis van hetgeen er geschied is over het hoofd. Wat de ziekte betreft waarvan wij hier spreken, zij heeft ook ná de tweede wereldoorlog nog de Socialistische Unie als slachtoffer geëist. Indien men - met het volste recht - het begrip "partij" niet al te zeer in strikte zin hanteert, dan kan beweerd worden, dat groepen en stromingen zoals bijvoorbeeld het Sociaal Democratisch Centrum (binnen de P.v.d.A.) of "Nieuw Links" door dezelfde oorzaak zijn gestorven.

Wanneer hun leden werkelijk met de neus op de klassenstrijd hunner dagen werden gedrukt, ervoeren zij hun partij-organisatie als een gevangeniscel; voor zover zij zich in die gevangeniscel gelukkig voelden ging de klassenstrijd aan hen voorbij. Wilden zij 't socialisme - dat wil zeggen: de werkelijke beweging die de doodgraver is der kapitalistische produktiewijze - ernstig nemen, dan stelden zij hun partij in de waagschaal en indien zij voor alles ernst trachtten te maken met hun partij, dan moesten zij afstand doen van ieder werkelijk - dat wil zeggen aan de klassenstrijd ontleend - socialistisch perspectief. Aan die situatie is na de tweede wereldoorlog niets veranderd. Voor zover dergelijke groeperingen partijtje willen spelen blijft hun niets anders te doen dan wat ook de oude partijen doen en

deden. Voor zover zij "socialist" willen zijn kunnen zij dat verlangen slechts bevredigen door 'n tijdbom te plaatsen onder hun eigen organisatie. Voor zover dergelijke partijtjes, precies als de oude, die zij "verbeteren" willen, een staatskapitalistische visie en een parlementaire praktijk hebben, is hun "socialisme" niet meer dan een vigeblad. Voor zover zij hun "socialisme" serieus willen manifesteren gaan zij kapot aan 't feit, dat "socialistische partijen" als zodanig een innerlijke tegenstrijdigheid vormen en dat hun tijd voorgoed voorbij is. Zijn de burgerlijke partijen, naar het woord van Henry Faas, aan hun afscheid toe, dan is dat zo tengevolge van de wijzigingen die zich sedert hun ontstaan voltrokken hebben binnen de burgerlijke maatschappij. De zogenaamde "socialistische" partijtjes zijn dood geboren kinderen tengevolge van de wijzigingen, die de klassenstrijd heeft ondergaan.

+ +
+

HET BOVENSTAANDE is - uiteraard - ook van toepassing op de P.S.P. Niettemin zou het volkomen verkeerd zijn de P.S.P. zonder meer over één kam te scheren met de in de jaren '30 ontstane en weer ten onder gegane partijtjes als bijvoorbeeld de O.S.P. Deze O.S.P. had een maatschappijbeschouwing, dat wil zeggen een standpunt inzake de sociale ontwikkeling en een opvatting omtrent de "klassenstrijd", ook al beoordeelde zij dan de sociale ontwikkeling - juist dóórdat zij als partij optrad - onjuist en ook al was haar zogenaamde "klassenstrijdstandpunt" regelrecht ontleend aan en zelfs letterlijk overgenomen uit een vroeger tijdperk. Wat de O.S.P. met "klassenstrijd" aanduidde was in beginsel niets anders dan de radicaal-politieke actie in de trant van de sociaal-democratie, die ook in haar glansperiode zich in een geheel ander vlak bewoog dan de arbeiders deden wanneer zij, gelijk in Twente om wat te noemen, in staking gingen bij Jannink of Van Heek. De O.S.P. meende, dat de politieke partij de weg moest banen naar het socialisme en juist dááruit sproot haar machteloosheid voort en haar uiteindelijke lot.

Toen de P.S.P. in 1957 werd opgericht verschilde zij in dat opzicht van de O.S.P. als dag en nacht. De P.S.P. had niets van al hetgeen de O.S.P. had, zij had bovenal géén maatschappijbeschouwing. Wie voor deze stelling een bewijs wil hebben, kan er meer dan één zelfs vinden in de studie, die Lucas van der Land aan het ontstaan van deze partij heeft gewijd 1). Hier volstaan wij met de opmerking, dat het "socialisme" van de P.S.P. geen enkel verband hield met gangbare meningen in de oude "arbeidersbeweging" van het verleden. Zij wilde in dat opzicht geen vroegere tradities voortzetten. Voor zover er in de P.S.P. iets te bespeuren viel van een filosofie omtrent de samenleving, was het de even idealistische als naïeve filosofie van wijlen ir. H.J. van Steenis, een van haar oprichters, die in zijn Utrechts bedrijf op een gegeven moment een reorganisatie in coöperatieve richting invoerde en die de illusie koesterde, niet alleen dat hij het daarmee buiten het kapitalistisch produktieproces getild had, maar óók, dat hij daarmee een eerste stap gezet had op de weg, die naar een radicale opheffing van het bestaande stelsel voerde.

Waarin de P.S.P. ook van de O.S.P. verschilt is haar geschiedenis. Die van de O.S.P. was zéér kortstondig. In 1932 opgericht als een - verlate - reactie op de toenmalige ontwikkelingen binnen de internationale sociaaldemocratie en binnen de toenmalige S.D.A.P. in het bijzonder, spatte zij niet meer dan ruim tweeën-

1) L. van der Land, "Het ontstaan van de Pacifistisch Socialistische Partij", 190 blz. Uitgeverij De Bezige Bij, Amsterdam, 1962.

eenhalf jaar later uit elkaar als een directe nasleep van de werklozen-opstand in de Amsterdamse Jordaan van juli 1934. De historie van de P.S.P. steekt daarbij wel opvallend af. Bij de Statenverkiezingen van 1962 en bij de gemeenteraadsverkiezingen van hetzelfde jaar boekte zij een succes, dat sommigen - bijvoorbeeld de bekende P.v.d.A.-predikant ds. L.H. Ruitenbergh - voor onmogelijk hadden gehouden. Latere verkiezingssuccessen van de P.S.P. stelden die successen van 1962 nog verre in de schaduw. Bij de Statenverkiezingen van '66 en bij de Kamerverkiezingen van '67 bleek het aantal op haar uitgebrachte stemmen bijna vertweevoudigd.

Naar onze mening kan dat "succes" van de P.S.P., alsmede ook het feit, dat zij aan een snelle ondergang zoals de O.S.P. beschoren bleek ontsnapte, niet verklaard worden op de wijze, waarop haar partijvoorzitter P.A. Burggraaf het trachtte te verklaren na de verkiezingsuitslagen van 1962 in een interview met de "Haagse Post". "De P.S.P.", zo meende hij, "heeft de meeste winst te danken aan haar radicale visie op het socialisme". De waarheid is, dat deze partij geen enkele visie op het socialisme had en - zeker in de jaren terstond na haar oprichting - allesbehalve radicaal was. Voor de klassenstrijd en de nieuwe vormen die zich daarin ontwikkelden en ontwikkelen had zij nauwelijks, om niet te zeggen totaal geen oog. Voor een van haar eerste Kamerleden, de heer N. van der Veen, lag de wereld der arbeiders zó ver buiten zijn gezichtskring, dat hij in de eerste helft van de jaren '60, in een discussie met een onzer kameraden, in alle ernst en oprechtheid verklaarde, dat hij van een kloof tussen de arbeiders enerzijds, de vakbewegingsbureaucratie anderzijds, nog nimmer iets had gehoord of bemerkt (!).

Onze overtuiging is het, dat de volstreckte "maagdelijkheid" van de P.S.P. ten opzichte van de klassenstrijd, haar gebrek aan een maatschappijbeschouwing en haar vaag idealisme - zowel in filosofische als praktische zin - de dingen zijn, die haar tot dusver voor 'n lot als dat van de O.S.P. behoed hebben. Ruim anderhalf jaar geleden waagde een van onze geestverwanten zich aan de prognose, dat de P.S.P. op hetzelfde moment, dat zij oog voor de klassenstrijd zou krijgen, de kans op haar ondergang aanzienlijk zou vergroten. Op het moment dat wij deze regels schrijven ziet het er, zo de tekenen niet bedriegen, naar uit dat dit moment is aangebroken. Deze maand nog, op de 23ste en 24ste oktober, zal in de algemene vergadering der partij in Groningen beslist worden over de vraag of een binnen haar gelederen bestaande stroming als "Proletarisch Links" kan worden geduld. Deze stroming, bestaande uit mensen, die de P.S.P. willen cmvormen tot wat zij aanduiden als "een revolutionaire arbeiders-voorhoedepartij", is zeker géén exponente van de moderne klassenstrijd. Het tegendeel is zelfs het geval. Niettemin is er grond voor de verwachting, dat met het P.S.P.-congres van deze herfst ook de herfst van de P.S.P. zal aanbreken.

+ +

+

"PROLETARISCH LINKS" is géén stroming, die zich van gisteren op vandaag in de P.S.P. heeft aangediend. Het P.S.P.-Kamerlid Erik Meijer heeft opgemerkt, dat "een 'proletarisch linkse' en een 'kleinburgerlijk linkse' stroming in de P.S.P. al ruim tien jaar fel tegenover elkaar staan" 2). Hij had, vinden wij, beter kunnen spreken van een stroming die zich "Proletarisch Links" n o e m t . Maar wat de tijdsduur betreft heeft hij volkomen gelijk. Alleen: tussen een uiterst beperkt aantal mensen dat een andere zienswijze huldigt en een s t r o m i n g bestaat

2) Uit een ingezonden stukje van Erik Meijer in "De Vrije Socialist" no. 4, van 30 september 1971.

natuurlijk nog wel een enorm verschil. Ook al waren zij er, er veranderde vele jaren weinig of niets door. Van een verandering was pas sprake toen als gevolg van hun k w a n t i t e i t zich in de partij iets voltrok met haar k w a l i t e i t . Het ging daarbij om een proces, dat duidelijk werd versneld na de komst van Gortzak en zijn aanhang uit de (óók al overleden !) Socialistische Werkers Partij in januari 1966. Maar twee jaar na hun toetreding, midden december 1967, kon een zo vooraanstaand P.S.P.-er als het Tweede Kamerlid A.G. van der Spek in een interview met "Het Parool" nog pertinent verzekeren, dat er van verschillende richtingen binnen de P.S.P. beslist niets te bespeuren viel 3). Een dergelijke uitspraak, die heden ten dage geen mens in die partij herhalen zal, bevestigt onze - hierboven al weergegeven - mening dat de P.S.P. zeker tot het einde der jaren '60 haar maatschappelijke onschuld ongerept bewaarde.

Dat dezelfde Van der Spek die wij zopas noemden in het begin van 1967, in een interview met "Vrij Nederland", een groep als "Tien over rood" betitelde als "burgerlijke lieden" en daarbij de leuze "tienmaal zo rood" aanhief 4), moet niet als een symptoom van radicalisering worden opgevat. Zó groot was de "onschuld" van de P.S.P., dat zij, toen haar jeugd langzaam plaats begon te maken voor haar puberteit, van haar eigen subtiele veranderingen in den beginne niets bespeurde.

Dat de meningen omtrent de toepassing van geweld bijvoorbeeld zo omtrent het Utrechtse partijcongres van december '67 begonnen te evolueren, was een der congresverslaggevers duidelijker dan velen der congressisten. Hij schreef in zijn blad dat "een realistische interpretatie van het geweldsvraagstuk de kiemen van een geestesscheiding in zich kon dragen" 5). Thans, vier jaar nadien, lijkt het er oppervlakkig gezien veel op, dat hij in belangrijk opzicht gelijk heeft gekregen. Maar zo men al wil beweren, dat de kwestie van "het geweld" tot tegenstellingen binnen de P.S.P. gevoerd heeft, dan is dat slechts juist, indien men géén theoretische kwestie of stellingname op het oog heeft, maar een zaak, die buiten de P.S.P.-gelederen keiharde praktijk was: het geweld van de klassenstrijd. Zo luid werd het gedruis ervan, dat zij daarbinnen eindelijk wel moesten reageren. In de dagen van Van der Veen was het verbazingwekkend, dat kopstukken van die partij als struisvogels hun kop in 't zand staken; in de dagen na de Rotterdamse havenstaking - om die slechts te vermelden - is iets dergelijks een onmogelijkheid.

+ +
+

WAAROM zijn wij van oordeel dat het Groningse congres de herfst van de P.S.P. zal inluiden? Omdat enerzijds voor een radicale hervormingspartij in de moderne samenleving geen taak meer is weggelegd en anderzijds in onze tijd de klassenstrijd - gelijk na het einde van het reformistisch tijdperk is gebleken - een strijd is van de arbeiders zelf, waarin een partij al evenmin een functie heeft.

Van het eerste - het feit, dat voor een radicale hervormingspartij de materiële maatschappelijke basis weggevallen is - schemert ook iets bij de aanhangers van "Proletarisch Links". Zo althans verstaan wij het betoog van Erik Meijer in 't partijblad "Radikaal" van 24 juni: "onze reformistische korte termijn-taken zijn volbracht". Maar wat bedoelt hij met: "onze revolutionaire lange termijn-taken", waarvan hij zegt, dat ze "ons steeds sterker zullen gaan opeisen"? Wij menen de

3) "Het Parool" van 15 december 1967.

4) "Vrij Nederland" van 21 januari 1967.

5) "De Groene" van 23 december 1967.

plank niet mis te slaan als wij zijn woorden zó interpreteren, dat in zijn ogen de P.S.P. zich aan de spits van de klassenstrijd moet plaatsen en de arbeiders de politieke weg moet wijzen naar een sociale omwenteling. Die opvatting berust volgens ons op hetzelfde misverstand als waaraan - bij alle verschillen - destijds de O.S.P. en al die andere "socialistische" partijtjes ten prooi waren: het misverstand, dat een p a r t i j , zij het dan "in nauwe samenwerking met massa-organisaties en actie-groepen, 'n revolutionair socialistische strategie dient te ontwerpen en (zelfs!) uit te voeren".

Dat een dergelijke opvatting duidelijk verwantschap heeft met de denkbeelden van L e n i n is onbetwistbaar. Bij hem ontstond ze als gevolg van de omstandigheid, dat in het feodale Rusland, waar een echte burgerlijke klasse ontbrak, de burgerlijke revolutie door het proletariaat moest worden doorgevoerd. Het burgerlijk karakter der Russische omwenteling leidde als vanzelf tot een - in principe - burgerlijke organisatievorm. Die organisatievorm echter heeft gedurende meer dan een halve eeuw in het kapitalistische West-Europa in ieder opzicht haar ondeugdelijkheid als wapen in de arbeidersstrijd bewezen.

Of een dergelijke opvatting - zoals door sommige bestuursleden van de P.S.P. (Wiebenga; Neijts) beweerd is, maar door Meijer is betwist - door trozisten in de P.S.P. is gestimuleerd of niet, achten wij van geen wezenlijk belang. Waar het om gaat is, of ze juist is. Dat nu wordt door ons ontkend. De "Haagse Post", die door Wiebenga en Neijts geïnspireerd, achter "Proletarisch Links" óók "trozistische cellenbouwers" vermoedt, spreekt in een beschouwing getiteld "De P.S.P. - beginselen" van "huiveringwekkende trozisten"6), waarvoor, menen wij, een burgerlijk blad geen enkele reden heeft. Wat "huiveringwekkend" is aan "Proletarisch Links" - trozistisch of niet - dat is, dat het in een tijd als de onze, waarin het autonome karakter van de klassenstrijd iedere dag scherper op de voorgrond treedt, nog altijd opvattingen in zijn hoofd heeft, die gebaseerd zijn op een heel andere strijd van meer dan vijftig jaar geleden.

+ +
+

WAT WIJ BEWEREN komt hierop neer, dat "Proletarisch Links" de aansluiting bij de realiteit van nu - om gans andere redenen natuurlijk - al evenzeer mist als de rest van de partij. Waar het naar streeft is een terugdraaien van de klok naar de dagen van de R.S.A.P. Als de P.S.P. in Groningen die weg op zou gaan, dan betekent het, dat zij een experiment herhaalt, waarover de geschiedenis al geoordeeld heeft. Het is vele keren beproefd en - allesbehalve toevallig - even vaak ook jammerlijk mislukt.

Evenmin echter kan de P.S.P. de parlementaire politieke organisatie blijven, die zij tot dusver was. Het is natuurlijk gemakkelijk om "Proletarisch Links" buiten de deur te sluiten maar daarmee is haar probleem niet opgelost. Aan het einde van haar parlementair-politieke weg wacht weliswaar een ánder bankroet dan wat een "revolutionaire voorhoedepartij" boven het hoofd hangt, maar het blijft er niet minder een bankroet om. Zomin als er voor een "voorhoede" een taak is weggelegd in de klassenstrijd van morgen, zomin is er voor een parlementaire hervormingspartij nog een taak weggelegd in het kapitalisme van vandaag. Die variant opent vroeg of laat het perspectief van een oplossing in de P.v.d.A.

Wie een dergelijk perspectief voor alleronwaarschijnlijkst houdt, zij er hier

6) "Haagse Post" van 28 september 1971.

aan herinnerd, dat de afdeling Apeldoorn van de P.S.P. al in 1967 een fusie met de P.v.d.A. voorstelde. De gedachte werd toen door een overweldigende meerderheid op het Utrechtse congres verworpen. Maar dát zij op kon komen en de vorm van een serieus bedoeld voorstel aan kon nemen achten wij veelbetekenend. Soms wordt in dergelijke, zuiver op het heden gerichte bijeenkomsten door de onzichtbare hand van het toeval een tipje van de sluier opgelicht die de toekomst aan het oog onttrekt.

In datzelfde Utrechtse congres van de P.S.P. geschiedde zoiets nóg 'n keer. De afdeling Amsterdam diende een motie in, die er toe strekte, dat de partij zich op basis van de klassentegenstellingen diende te formeren, omdat ook de politieke bovenbouw in laatste instantie wordt bepaald door de fundamentele tegenstelling tussen de bezittende en de niet-bezittende klassen. Wiebenga was er toen tegen en kreeg de partij mee. Wat echter in feite op dat moment en bij die motie wat schuchter om de hoek kwam kijken, dat was de eventuele omvorming tot een "arbeiders-voorhoedepartij", die thans voor Groningen in haar volle omvang op de agenda prijkt.

Toen, in 1967, had de kwestie - om de redenen die wij uiteengezet hebben - nog niet de betekenis die zij inmiddels heeft verkregen. Dat de partij destijds en ook al eerder de "klassenstrijd" nog niet als beëindigd zag - zoals partijvoorzitter Burggraaf in 'n ingezonden stukje in "Het Parool" betoogde 7), bewijst geenszins, dat onze P.S.P. toch al wel vroeger met de neus op de klasseworsteling der arbeiders gedrukt was dan wij gesteld hebben. Men behoeft het bewuste ingezonden stukje van Burggraaf maar te lezen om te zien, dat hij met het woord "klassenstrijd" niet het zelfstandig optreden van de arbeiders bedoelt, maar iets totaal anders. Het is naar aanleiding van de Belgische stakingen van 1960/'61 - onlangs ook door Erik Meijer nog weer eens ter tafel gebracht - dat hij de pen voerde en hij bleek de actie van wijlen André Renard c.s. op te vatten als "een politiek, gericht op het aanbrengen van radicale structuurveranderingen, waarbij het kapitalistische stelsel in de wortels zal moeten worden aangetast". De fundamentele tegenstelling tussen het optreden van de vakbondsman Renard, die in de Belgische plaats St. Gervais aan de stakingsbeweging haar Waterloo bereidde, enerzijds en de spontane actie der Belgische arbeiders anderzijds ontging Burggraaf ten enenmale. Voor zover hij van een "solidariteit met de Belgische stakers" sprak, bedoelde hij allerminst sympathie te betuigen of begrip op te brengen voor een strijdvorm, die in de tien jaren daarna in toenemende mate de normale strijdvorm van de werkende klasse is geworden. Het is niet boud om te beweren, dat hij die, zomin als zijn partijgenoten, heeft gezien.

Vandaag is de situatie anders. Het is de zelfstandige actie der arbeiders die als een gestaag aanzwellende storm de partijen beukt en het "socialistisch" vijgenblad dreigt af te rukken, waarmee zij zich krampachtig pogen te bedekken. Voor wat de P.S.P. betreft is het gevaar onderkend door "Proletarisch Links", dat in de door haar bepleitte omvorming der partij het middel meent te weten om het te keren. Wat wij gepoogd hebben om aan te tonen is, dat het nieuwe vijgenblad waardoor "Proletarisch Links" het oude vijgenblad vervangen wil, al even verdord is als dat waarachter het partijbestuur zich verschanst. In de stromen van de herfst zal men ze beide onherroepelijk zien vallen.

De arbeiders zullen zich om dat alles niet bekommeren. Die hebben ook geen enkele illusie meer omtrent "socialistische" partijen of partijtjes. Die voeren hun belangenstrijd en daarin is geen plaats meer voor idealistische partijopvattingen.

7) "Het Parool" van 1 februari 1961.

V A N D E R G O E S V A N N A T E R S E N P. J. T R O E L S T R A

IN "VRIJ NEDERLAND" van 12 en van 19 juni 1971 verscheen een interview van Igor Cornelissen met Jonkheer Van der Goes van Naters. In dat interview kwamen uitspraken voor van Van der Goes van Naters, die één onzer kameraden een ingezonden stukje naar "V.N." deden sturen. Dit werd geplaatst in dat blad van 17 juli j.l. In het nummer van 7 augustus reageerde Van der Goes van Naters daarop. Onze kameraad meende ook daarop geen antwoord schuldig te mogen blijven en zond wederom een kort ingezonden stukje naar "V.N.". Helaas, dit stukje is niet door dat blad opgenomen. Wij vinden deze stukjes belangrijk genoeg om er ook onze lezers - voor zover zij "V.N." niet lezen - kennis van te laten nemen. Wij zullen dus eerst het ingezonden stukje van onze medewerker plaatsen, daarna de reactie van Van der Goes van Naters en als laatste het niet door "V.N." geplaatste antwoord daarop van onze kameraad.

- o -

V A N D E R G O E S .

In het interview met Igor Cornelissen (V.N. 12-6) zegt de heer Van der Goes van Naters het bar en boos te vinden dat er werd beweerd, dat Troelstra een renegaat was en zich zou hebben gevoegd naar het kapitalisme. Letterlijk zegt de heer Van der Goes van Naters dan:

"Troelstra had heel originele ideeën over de democratie. In de gemeentelijke democratie geloofde hij niet, ik ook niet zoals je weet. Troelstra heeft Wibaut eens gewaarschuwd dat ie moest ophouden met 'pissbakken bouwen voor de bourgeoisie'. De socialisten konden, vond Troelstra, hun tijd wel beter besteden."

Blijkbaar kent de heer Van der Goes van Naters Troelstra beter dan deze zichzelf kende. Troelstra immers vond de gemeentelijke democratie zó belangrijk, dat hij bereid was er hongerende arbeiders voor te laten doden. Dan wel geen 'pissbakken voor de bourgeoisie', maar wél kogels voor de arbeiders. Wéét de heer Van der Goes van Naters dat niet? Is hij dan niet bekend met de "Gedenkschriften" van Troelstra? Daarin valt toch te lezen, dat eind juni 1917 de oude aardappelen op waren en de nieuwe (natuurlijk om de meerdere winst - J.M.) naar Duitsland werden uitgevoerd. Het bekende aardappeloproer was er het gevolg van; een oproer waartegen politie en militairen optraden, met als resultaat doden en gewonden. Troelstra schrijft daarover:

"Wibaut schreef enkele weken later in Het Volk een artikel, waarin hij dat geweld onvermijdelijk noemde, doch sterk de nadruk legde op het betreuwenswaardige van het feit, dat een democratisch gemeentebestuur zoo tegen de bevolking moest optreden. Hij sprak in zijn artikel dringend de wensch uit, dat de politiedeskundigen een niet-gewelddadig middel zouden uitdenken, om plunderen te beteugelen. Door de gevoelsargumenten, die hij in dezen zoo zwaar liet wegen, kan men zich, naar mijn mening, niet laten leiden. Indien wij sociaal-demokraten een belangrijke machtspositie hebben veroverd, is dat in het belang van de geheele arbeidersklasse, en daarom moet die machtspositie worden verdedigd met alle middelen, zoo noodig gewelddadige." ("Gedenkschriften", deel 4, blz. 72 e.v.).

In zoverre heeft de heer Van der Goes van Naters gelijk, dat bovenstaand ci-

taat niet afkomstig is van een renegaat. Maar ook niet van een socialist. Iets dergelijks kan alleen maar worden geschreven door een cynische bourgeois.

J.M.

De reactie van Van der Goes van Naters luidde als volgt:

Scripta manent: de heer J.M. haalt in V.N. 17 juli de Gedenkschriften van Troelstra aan om te bewijzen, dat deze een "cynische bourgeois" was. Het lijkt me niet erg concludent: Troelstra was erg boos op de plundersaars van de Amsterdamse winkels bij het aardappeloproer van 1917. Hij vond dat de socialistische politiek in die stad daardoor schade leed.

M. citeert dan Troelstra's conclusie: een machtspositie van de sociaal-democraten moet verdedigd worden "in het belang van de gehele arbeidersklasse - en wel met alle middelen", "zo nodig gewelddadige"... en dan gaat Troelstra in dezelfde zin door: "als de destructieve elementen, die nu eenmaal in elke samenleving aanwezig zijn, haar bedreigen". Dit laatste, hier onderstreepte zinsdeel is door M. weggekapt. Hoort hij dat liever niet?

G.

Het antwoord hierop van onze vriend (door "Vrij Nederland" niet geplaatst) luidt:

De heer Van der Goes van Naters maakt mij er op attent, dat in het citaat van Troelstra de woorden "als de destructieve elementen, die nu eenmaal in elke samenleving aanwezig zijn, haar bedreigen", door mij zijn weggelaten en hij veronderstelt dan, dat ik die woorden liever niet hoor. Daar heeft hij dan inderdaad gelijk in. Ik hoor die woorden liever niet, maar om een andere reden dan de heer Van der Goes van Naters veronderstelt. Troelstra was niet de eerste en niet de laatste, die in verzet komende arbeiders "destructieve elementen" noemde. Elke machthebber doet dat. Hij heeft dan ook grote navolgers gehad in bijvoorbeeld Gustav Noske (de bloedhond), Carl Severing (die in maart/april 1920 tijdens de Roeropstand het Duitse kapitalisme moest redden), maar ook bij de bolsjewiki. Niet alleen Stalin noemde alles wat in verzet kwam "destructief". Ook de latere bolsjewistische machthebbers noemden de Oostduitse arbeiders in juni 1953 en de Hongaarse in oktober/november 1956 "destructieve elementen". Ook Hitler, Franco en vele anderen gebruikten en gebruikten die terminologie. En "destructieve elementen", ook al zijn het hongerende arbeiders, die likwieder je natuurlijk. Troelstra geen cynische bourgeois mijnheer Van der Goes van Naters? Welnu, laten we het dan houden op een cynische machthebber.

J.M.

=====
VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DDAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN.

(3e kwartaal 1971)

R.W. te A. f. 31,50; C.v.d.B. te A. f. 5.-; N.N. f. 10.-; C.J.B. te A. f. 31,50;
G.A. de P. te B. f. 60.-; G.C. de H. te D. f. 8.-; B.L. te E. f. 5.-; Div.
f. 1,50; B.v.B. te M. f. 25.-; J.M. te A. f. 35.-. Totaal f. 212,50.

=====